

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Łukasz Kułaga

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2021 r. certyfikat ukończenia kursu *International Law of Cyber Operations* zorganizowanego przez *The NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*

2019 r. certyfikat uczestnictwa w letniej szkole prawa międzynarodowego w Haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego

2014 r. doktor prawa na Wydziale Prawa i Administracji UKSW w Warszawie na podstawie rozprawy „Traktowanie sprawiedliwe i słuszne a minimalny standard traktowania w międzynarodowym prawie inwestycyjnym napisanej w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego pod kierunkiem prof. dr hab. Cezarego Mika. Recenzentami mojej rozprawy doktorskiej byli prof. dr hab. Janusz Gilas oraz prof. dr hab. Jerzy Menkes.

2013 r. certyfikat uczestnictwa w letniej szkole prawa międzynarodowego w Haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego;

2006 r. magister prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, praca magisterska „Środki odwetowe w prawie międzynarodowym”, napisana w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego pod kierunkiem prof. dr hab. Cezarego Mika

2006 r. magister stosunków międzynarodowych/politologii w Instytucie Stosunków Międzynarodowych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, praca magisterska „Zasada przezorności w prawie międzynarodowym”, napisana w Zakładzie Prawa i Instytucji Międzynarodowych pod kierunkiem prof. dr hab. Janusza Symonidesa.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego asystent październik 2007 – marzec 2016 r.; od marca 2016 r. adiunkt. W roku akademickim 2018-2019 korzystałem z obniżonego wymiaru czasu pracy (5/8 etatu) w celu opieki nad dzieckiem.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy.

Cykl powiązanych tematycznie publikacji zatytułowany. Jest to rezultat kilkuletnich badań przeprowadzonych w ramach projektu pt. *Zmiana paradygmatu w międzynarodowym prawie inwestycyjnym w kierunku zrównoważonego podejścia* sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Na cykl składają się następujące pozycje (w porządku chronologicznym):

- 1) W kierunku zmiany paradygmatu międzynarodowych porozumień inwestycyjnych, *Forum Prawnicze* 2016, nr 5(37), s. 31-48 (1,5 arkusza) – data publikacji marzec 2017;
- 2) Unia Europejska a zmiana paradygmatu w międzynarodowym prawie inwestycyjnym, *Europejski Przegląd Sądowy* 2017, nr 4, s. 4-8 (0,81 arkusza);
- 3) Udział Polski w transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Aspekty prawnomiędzynarodowe i konstytucyjne, *Przegląd Sejmowy* 3/2018, s. 103-122; (1,19 arkusza)
- 4) Koncepcja wielostronnego trybunału inwestycyjnego – wyzwania i perspektywy, *Przegląd Prawa Handlowego* 2018, nr. 10, s. 23-27 (0,75 arkusza);
- 5) A brave, new, international investment court in context. Towards a paradigm shift of the ISDS, *Polish Yearbook of International Law* 2018, s. 115-140 (2,21 arkusza)- data publikacji wrzesień 2019 r.;
- 6) Deklaracje interpretacyjne jako instrument transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Ku ograniczeniu aktywizmu sędziowskiego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 81(3), 2019, s. 53-69 (1,3 arkusza);
- 7) Prawo państwa do regulacji a międzynarodowe prawo inwestycyjne. W kierunku zmiany paradygmatu, *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2019, vol. XVII, s.11-32 (1,8 arkusza);
- 8) ISDS During a Period of Transformation. Favoring Domestic Courts and Selective Judicialization in USMCA, *Transnational Dispute Management* March 2020, Volume 17 - Issue #03, s. 1-17 (1,6 arkusza);

- 9) Implementing Achmea. The Quest for Fundamental Change in International Investment Law, in Polish Yearbook of International Law 2019, s. 227-250 (2,09 arkusza);
- 10) Zmiana paradygmatu w prawie międzynarodowym na przykładzie międzynarodowego prawa inwestycyjnego, Prawo i Więż 2020, nr 4 (34), s. 286-319 (2,17 arkusza).

Należy wyjaśnić, że publikacje z lat 2019-2020 (pkt 5-10) były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.). Natomiast publikacje z lat 2017-2018 (pkt 1-4) były ujęte w części B wykazu czasopism ogłoszonego komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 stycznia 2017 r., a artykułom naukowym w nich opublikowanym przyznanych było co najmniej 10 punktów zgodnie z art. 179 ust. 1 lit b. ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Wprowadzenie

Międzynarodowe prawo inwestycyjne (MPI) zaczęło rozwijać się po II wojnie światowej przez zawieranie dwustronnych traktatów o ochronie i popieraniu inwestycji (tzw. BITów – ang. Bilateral Investment Treaties). Pierwsze tego rodzaju porozumienie w 1959 r. zawarły Pakistan i RFN. Traktaty te przewidywały ochronę inwestycji i inwestorów zagranicznych na podstawie ogólnych i zazwyczaj niezdefiniowanych postanowień, takich jak: traktowanie narodowe, najwyższe uprzywilejowanie, zakaz wywłaszczenia, klauzula ramowa, traktowanie sprawiedliwe i słuszne, czy pełna ochrona i bezpieczeństwo. Od 1967 r. te postanowienia zostały uzupełnione mechanizmem rozwiązywania sporów zakładającym możliwość zaskarżenia państwa przez inwestora zagranicznego do arbitrażu międzynarodowego, bez konieczności wyczerpania drogi krajowej. Mechanizm ten (określany jako ISDS – ang. investor-state dispute settlement) bazujący w znacznym stopniu na doświadczeniach arbitrażu handlowego, przyznawał jednostkom-inwestorom zagranicznym zakres uprawnień nieporównywalny z żadnym innym działem prawa międzynarodowego. W szczególności należy odnotować fakt, że inwestorzy mieli prawo wyboru arbitra, członka trybunału międzynarodowego, na takiej samej zasadzie jak państwa.

MPI przez pewien czas pozostawało niedocenianym w nauce międzynarodowego prawa gospodarczego przedmiotem badań. Wiązało się to po pierwsze z relatywnie wolną rosnącą liczbą umów o ochronie i popieraniu inwestycji w skali globalnej przed 1990 r. Podczas, gdy w latach 1959-1989 zawarto 404 międzynarodowe traktaty inwestycyjne (MTI), w latach 1990-

2020 było to już 2908 takich traktatów, które poza BITami obejmowały również porozumienia dwustronne i (w ograniczonym stopniu) wielostronne dotyczące współpracy gospodarczej, często ustanawiające strefy wolnego handlu, zawierające postanowienia o ochronie inwestycji zagranicznych. Po drugie, mogło mieć to również związek z prawie zupełnym brakiem kontrowersji, w tym sporów na podstawie tych traktatów przed 1990 r. Równocześnie fenomen szybkiego wzrostu zawierania dwustronnych umów o ochronie i popieraniu inwestycji w latach 90-tych XX wieku został niejako częściowo przesłonięty przez powstanie Światowej Organizacji Handlu wraz z jej nowym mechanizmem rozwiązywania sporów. Wzrost zainteresowania międzynarodowym prawem inwestycyjnym nastąpił na przełomie XX i XXI wieku i wiązał się ze sporami wszczętymi przez inwestorów zagranicznych przeciwko Stanom Zjednoczonym. Wtedy również szczególny charakter międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego stał się przedmiotem rosnącego zainteresowania nauki prawa międzynarodowego.

Równocześnie ostatnie 3 dekady to swoista „eksplozja” roszczeń wysuwanych przez inwestorów przeciwko państwom na podstawie MTI. Podczas, gdy przez pierwsze 22 lata funkcjonowania tych porozumień z klauzulą ISDS (1967-1989) wszczęto tylko 1 sprawę przeciwko państwom, kolejne 30 lat do 2020 r. przyniosło 1061 spraw¹. W rezultacie, jak trafnie się zauważa, powstał „prawdopodobnie najsilniejszy istniejący dzisiaj reżim prawa międzynarodowego w odniesieniu do postanowień materialnych i ich egzekwowania”².

Przedmiotem wielu tych spraw były nie tylko jednostkowe rażące zachowanie państwa przyjmującego wobec konkretnego inwestora. Ogólne standardy ochrony zawarte w MTI pozwoliły trybunałom arbitrażowym na ocenę rozmaitych polityk krajowych z punktu widzenia sytuacji inwestorów. W konsekwencji pojawiły się znaczące kontrowersje dotyczące zakresu możliwej ingerencji przez mechanizm ISDS w kompetencje regulacyjne państw oraz ich zdolności do ochrony nieekonomicznych wartości w świetle zobowiązań inwestycyjnych wynikających z MTI. Powyższe spowodowało, że MTI oraz w szczególności ISDS stały się przedmiotem znaczącej krytyki ze strony państw, organizacji międzynarodowych, organizacji pozarządowych oraz części przedstawicieli świata nauki.

W rezultacie dostrzegalna przynajmniej od 2004 r. (tj. od sformułowania przez Stany Zjednoczone oraz Kanadę nowych modeli BIT) stopniowo narastająca tendencja do zmiany

---

¹ Dane dost. na stronie int: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement>; UNCTAD's Reform Package for the International Investment Regime, s. 14.

² Karl P. Sauvant, „The state of the international investment law and policy regime”, Columbia Perspectives on topical foreign direct investment issues 247, (2019), s. 3.

założeń MPI, w ostatniej dekadzie znacząco zintensyfikowała się. Temu procesowi towarzyszyło rozpoczęcie kompleksowych negocjacji w zakresie modyfikacji mechanizmu rozwiązywania sporów inwestycyjnych na forum Międzynarodowej Komisji ONZ ds. Handlu Międzynarodowego (UNCITRAL) w 2017 r. oraz zapoczątkowany przez wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie Achmea z marca 2018 r. proces zakończenia obowiązywania ponad 100 BITów zawartych między państwami członkowskimi UE.

Pytania badawcze

W badaniach składających się na cykl powiązanych tematycznie artykułów analizuję zakres zmian w MPI w ostatnich 15 latach. W szczególności udzielam odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- W jaki sposób można dokonać zmian w międzynarodowym prawie inwestycyjnym i na czym polegają trudności w tym zakresie charakterystyczne dla tego działu prawa;
- Na czym polegają zmiany zachodzące w międzynarodowym prawie inwestycyjnym i jaki mają one charakter?
- Czym jest i co zakłada zmiana paradygmatu w konkretnym dziale prawa międzynarodowego?

Uzasadnienie wyboru pracy

Temat prowadzonych przeze mnie badań uważam za istotny z następujących powodów: Po pierwsze, niezwykle bogata w ostatniej dekadzie literatura dotycząca zmian zachodzących w MPI bardzo rzadko przyjmuje holistyczne podejście w tym zakresie. W szczególności publikowane badania koncentrują się przede wszystkim na inicjatywach UE dotyczących systemu sądu inwestycyjnego oraz wielostronnego trybunału inwestycyjnego. Odmienne natomiast fakt zawarcia umowy o zakończeniu obowiązywania BITów pomiędzy państwami UE i tym samym przekierowanie (wewnętrznych) sporów inwestycyjnych do sądów krajowych nie jest postrzegane, jako istotnie wpływające na całokształt MPI. W rezultacie, w dostępnych badaniach stosunkowo rzadko również zestawia się wszystkie elementy zmian w MPI, które powodują, że możemy mówić o zasadniczych przekształceniach zachodzących w tym dziale. Po drugie, temat ma istotny wymiar praktyczny. Jak zauważono MPI i działający w ramach jego mechanizm rozwiązywania sporów może wymiennie wpływać na zdolności regulacyjne państw w interesie publicznym. Problem ten dotyka również Polski. Według Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) Polska znalazła się w

pierwszej 10 państw najczęściej skarżonych w arbitrażu inwestycyjnym w latach 1987-2020 (30 spraw)³. Według Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej natomiast w latach 2006-2019 Polska była pozwany 28 razy⁴. Uzasadnione są zatem badania pokazujące, jakie rozwiązania w procesie przeobrażenia MPI byłyby najbardziej pożądane z perspektywy skutecznego wpisania tego działu prawa w cele zrównoważonego rozwoju, jako przeciwstawne wartościom neoliberalnym na których dotychczas opierały się MTI. Po trzecie, bezpośredni udział autora badań w działaniach prowadzących do zmiany w MPI⁵ umożliwił dostrzeżenie całego spektrum istotnych zagadnień o charakterze teoretycznym, jak charakter uprawnień inwestorów zagranicznych w MTI, czy wpływ konfliktu norm traktatowych na prawa jednostek. W tym kontekście należy odnotować również zagadnienie – zupełnie pominięte w niedawno zakończonych pracach Komisji Prawa Międzynarodowego w tym zakresie tj. wpływ późniejszych porozumień na interpretację traktatów przyznających uprawnienia jednostkom. Po czwarte wreszcie, rozważania dotyczące zmiany paradygmatu MPI prowadzą do generalnego pytania o znaczenie paradygmatu i jego zmiany w prawie międzynarodowym. Analiza ta stanowi zatem przyczynek do dyskusji nt. stabilności i zmiany w prawie międzynarodowym, jak również do zrekapitulowania sposobu stosowania pojęcia paradygmatu w nauce prawa międzynarodowego

Metodologia

W przeprowadzonych badaniach wykorzystano typowe metody badawcze stosowane w naukach prawnych. Po pierwsze, wykorzystano metodę formalno-dogmatyczną do rekonstrukcji treści normatywnej zobowiązań państw wynikających z MTI, traktatów na podstawie których funkcjonuje UE oraz innych umów międzynarodowych (np. konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, układu ogólnego w sprawie ceł i handlu). Metoda ta została również wykorzystana do analizy orzeczeń inwestycyjnych trybunałów arbitrażowych, Trybunału Sprawiedliwości (TS) oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC). Po drugie, wykorzystano również metodę prawnoporównawczą m.in. do oceny zakresu uprawnień jednostki w mechanizmie rozwiązywania sporów w MPI w porównaniu z innymi

³ Informacja dost. na stronie int. <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement>

⁴ Druk Sejmowy nr 3164 z 23.1.2019 r., s. 7.

⁵ M.in. jako członka delegacji polskiej w procesie negocjacji umów dotyczących zakończenia obowiązywania dwustronnych traktatów o ochronie inwestycji, uczestnika negocjacji dwustronnych deklaracji interpretacyjnych zawieranych przez RP z niektórymi państwami UE oraz członka delegacji polskiej w procesie negocjacji Deklarację przedstawicieli Rządów państw członkowskich w sprawie konsekwencji prawnych orzeczenia TSUE ws. Achmea oraz o ochronie inwestycji w UE z 15.1.2019 r. oraz Porozumienia o wygaśnięciu dwustronnych traktatów inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonego w Brukseli dnia 5 maja 2020 r.

działami prawa międzynarodowego, czy analizy sposobu ochrony uprawnień regulacyjnych państw w orzecznictwie inwestycyjnych trybunałów arbitrażowych w porównaniu z praktyką Organu Apelacyjnego Światowej Organizacji Handlu (WTO), TS czy ETPC. Po trzecie, do analizy skali przemian zachodzących w MPI w 60-letnim okresie jego funkcjonowania wykorzystano metodę historyczną. Po czwarte, zastosowano metodę socjologiczną dla analizy wartości, które legły u podstaw MPI i skonfrontowaniu ich ze współczesnymi wartościami międzynarodowego prawa gospodarczego. Ta metoda została również wykorzystana dla oceny zmiany podejścia państw i ich społeczności w odniesieniu do arbitrażu inwestycyjnego w ostatnich trzech dekadach.

Struktura cyklu

Przed przedstawieniem wyników badań zasadne jest przedstawienie struktury cyklu powiązanych tematycznie publikacji. Wprowadzenie do tematu oraz określenie dalszych kierunków badań znalazło się w artykule „*W kierunku zmiany paradygmatu międzynarodowych porozumień inwestycyjnych*”. Wątki zawarte w tym tekście rozwijały w szczególności cztery artykuły: „*Prawo państwa do regulacji a międzynarodowe prawo inwestycyjne. W kierunku zmiany paradygmatu*”, dwa artykuły dotyczące projektowanego nowego mechanizmu rozstrzygania sporów – „*Koncepcja wielostronnego trybunału inwestycyjnego – wyzwania i perspektywy*” i „*A brave, new, international investment court in context. Towards a paradigm shift of the ISDS*” oraz artykuł „*Deklaracje interpretacyjne jako instrument transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Ku ograniczeniu aktywizmu sędziowskiego*”. Ta ostatnia publikacja konfrontuje konkluzje Komisji Prawa Międzynarodowego w zakresie wpływu późniejszych porozumień na interpretację traktatów z 2018 r. z problematyką zmian w MPI.

Kolejne trzy artykuły dotyczą perspektyw regionalnych zmian w MPI z czego dwa teksty odnoszą się do Unii Europejskiej (z uwagi na jej szczególne znaczenie w tym procesie) – „*Unia Europejska a zmiana paradygmatu w międzynarodowym prawie inwestycyjnym*” oraz „*Implementing Achmea. The Quest for Fundamental Change in International Investment Law*” a jedna publikacja dotyczy Ameryki Północnej „*ISDS During a Period of Transformation. Favoring Domestic Courts and Selective Judicialization in USMCA*”. Jeden artykuł został poświęcony udziałowi Polski w procesie zmian w MPI: „*Udział Polski w transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Aspekty prawnomiędzynarodowe i konstytucyjne*”. Przedmiotowy tekst na tle problemów RP z rezygnacją traktatowych zobowiązań dotyczących ochrony inwestorów zagranicznych pokazuje szerszy kontekst specyfiki MTI w tym zakresie.

Artykułem zamykającym cykl, osadzającym koncepcję paradygmatu w nauce prawa międzynarodowego i podsumowującym badania jest „*Zmiana paradygmatu w prawie międzynarodowym na przykładzie międzynarodowego prawa inwestycyjnego*”.

Należy odnotować, że wszystkie powyższe publikacje – prezentując autorskie podejście do omawianych tematów zostały oparte zarówno na bogatej literaturze dotyczącej międzynarodowego prawa inwestycyjnego, jak i na źródłach prawa międzynarodowego tj. w szczególności postanowieniach traktatowych oraz orzecznictwie. Poszczególne składające się na cykl artykuły były przedmiotem wnikliwych ocen, dwóch a niekiedy nawet trzech recenzentów, w zależności od praktyki odpowiednich periodyków, w których były publikowane, i spotkały się z pozytywnym przyjęciem.

Wyniki przeprowadzonych badań

Odnosząc się do pojęcia paradygmatu ustaliłem, że zarówno w zagranicznej literaturze prawnomiędzynarodowej, jak i polskiej dominuje jego rozumienie, jako pewnego wzorca, modelu charakterystycznego dla danego działu prawa. W tym kontekście uznałem, że pojęcie „zmiana paradygmatu” oznaczałoby przyjęcie w określonym dziale prawa międzynarodowego fundamentalnie nowego modelu normatywnego, istotnie odmiennego od dotychczasowych rozwiązań na skutek zaistnienia nowych uwarunkowań społecznych, politycznych, czy ekonomicznych wobec zasadniczego kryzysu dotychczasowych rozwiązań. Dostrzegłem równocześnie, że podobnie do trudności z ustaleniem konkretnego punktu czasu, w którym określony wzorzec postępowania staje się normą międzynarodowego prawa zwyczajowego, podobnie również niekiedy trudno wskazać konkretny moment zmiany paradygmatu. Zazwyczaj w obu przypadkach mamy do czynienia z pewnym procesem, aczkolwiek można niekiedy odnotować kluczowe wydarzenia początkowe tego procesu. Przykładowo, w odniesieniu do ochrony praw człowieka bez wątpienia istotnym punktem odniesienia było uchwalenie Powszechnej deklaracji praw człowieka, która odrzuciła dotychczasowe zasady ochrony jednostek, oparte o kryterium obywatelstwa, uznając wszystkie jednostki za członków społeczeństwa powszechnego. Ponadto, przyjęte w następstwie deklaracji traktaty dotyczące praw człowieka przełamały monopol państw w zakresie dochodzenia roszczeń przed organami międzynarodowymi. Wymienić można również inne sytuacje, w których zmiana paradygmatu mogła nastąpić - np. w zakresie użycia siły bez wątpienia takim wydarzeniem było zawarcie Paktu Brianda-Kelloga.

Dowodzę, że zmiana paradygmatu w MPI wyraża się w pięciu podstawowych płaszczyznach.

Po pierwsze, wyraźnie uznano w MTI prawo państwa do regulacji, co umożliwia osiągnięcie bardziej zrównoważonej wykładni tych traktatów uwzględniającej inne, niż tylko ekonomiczne wartości. Rezultaty takiego podejścia są już dostrzegalne w orzecznictwie arbitrażowym, które nawet interpretując MTI pochodzące z XX wieku wykazują w większym stopniu gotowość na przyjęcie bardziej wyważonej wykładni tj. uwzględniającej prawa inwestorów zagranicznych w kontekście prawa państw do regulacji i powiązanych z tym działań na rzecz ochrony wartości nieekonomicznych. Tytułem przykładu można przywołać rozstrzygnięcie arbitrażowe z 8 lipca 2016 roku w sprawie *Philip Morris Brands Srl i in. przeciwko Urugwajowi*, w którym odnotowano, że zmiany w ustawodawstwie krajowym nie stanowią naruszenia standardów inwestycyjnych, jeżeli nie przekraczają poziomu wykonywania normalnych kompetencji regulacyjnych w celu realizacji interesu publicznego przez państwo przyjmujące oraz nie modyfikują ram regulacyjnych, na których polegał inwestor w momencie realizacji inwestycji, poza akceptowalny margines zmiany. Problemy te zyskują szczególnie znaczenie w dobie pandemii COVID-19, która wymagała i wymaga od państw podejmowania szeregu wyjątkowych rozwiązań regulacyjnych ograniczających swobodę działalności gospodarczej. W rezultacie państwa wyraźnie podkreślają, że MPI nie może być wykorzystywane w celu podważenia przyjętych w celach ochrony zdrowia publicznego rozwiązań⁶.

Po drugie, zrezygnowano z nazbyt proinwestycyjnych typowych postanowień MTI (klauzula ramowa, ochrona inwestycji portfelowych), zawężono pojęcia inwestora, czy ograniczono zakres zastosowania niektórych klauzul (traktowanie sprawiedliwe i słusze, najwyższe uprzywilejowanie, wyłączenie pośrednie). Takie rozwiązanie z jednej strony zmierza do bardziej odpowiedniego wyważenia wartości, które ma realizować MPI, z drugiej strony natomiast ma na celu służyć ograniczeniu kompetencji interpretacyjnej przekazywanej przez państwa trybunałom arbitrażowym. W tym kontekście szczególne znaczenie ma ograniczenie zakresu klauzuli najwyższego uprzywilejowania mając na uwadze fakt, że przyjmowany niekiedy sposób jej wykładni przez trybunały arbitrażowe posiadał potencjał do unicestwienia jakichkolwiek prób zmian w MPI.

Po trzecie, ustanowiono organy traktatowe na podstawie MTI w celu umożliwienia ewentualnej interwencji ze strony państw w postaci opinii interpretacyjnej w przypadku, gdyby orzecznictwo trybunałów arbitrażowych odbiegało od intencji stron odpowiedniego traktatu.

---

⁶ Zob. np. Deklarację Unii Afrykańskiej (UA) przyjętą przez Ministrów Handlu państw UA 24.11.2020 r. w sprawie zagrożenia środków przeciwdziałających COVID-19 ze strony ISDS, <https://www.iisd.org/articles/iisd-welcomes-au-ministerial-declaration-risks-investor-state-arbitration-covid-19>

MPI jest zatem tym działem prawa międzynarodowego, w którym państwa zdecydowanie stanęły na stanowisku, że nawet traktat - zawierający arbitrażową, czy sądową klauzulę rozwiązywania sporów – nie zostaje przekazany na wyłączność interpretacyjną sądów międzynarodowych, a jego sposób rozumienia może i powinien być przedmiotem nieustannej czujności jego „właścicieli”. Takie podejście okazało się konieczne wobec wyłaniającej się praktyki trybunałów arbitrażowych do ignorowania deklaracji interpretacyjnych państw-stron umów inwestycyjnych formułowanych na podstawie reguł określonych w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów.

Po czwarte, w pewnym zakresie zrezygnowano z ISDS przez pozostawienie inwestorowi wyłącznie możliwości dochodzenia roszczeń na gruncie prawa krajowego, lub stworzenie zupełnie nowego organu rozstrzygania sporów pozbawiającego inwestorów możliwości wyboru arbitra. Oba te rozwiązania przełamują podstawowe założenia dotychczasowego funkcjonowania MPI. Przeniesienie sporów dotyczących inwestycji zagranicznych z poziomu krajowego na międzynarodowy pierwotnie było postrzegane bowiem, jako kluczowy element MPI. Natomiast pozbawienie inwestorów prawa wyboru członka składu orzekającego organu międzynarodowego (unikalnego uprawnienia jednostek w skali całego prawa międzynarodowego) jest odzwierciedleniem dążenia odejścia od modelu arbitrażu komercyjnego w tym obszarze, na rzecz utrwalonego mechanizmu rozwiązywania sporów jednostka przeciwko państwu występującego np. w regionalnych trybunałach praw człowieka, czy w sądach regionalnych organizacji integracyjnych.

Po piąte, w przypadku pozostawienia możliwości dochodzenia roszczeń przez inwestora na poziomie międzynarodowym wprowadzono szereg dodatkowych rozwiązań proceduralnych, takich jak m.in., termin na wniesienie roszczenia, transparentność postępowania, mechanizm rozpatrywania skarg nieuzasadnionych prawnie, przepisy dot. niezależności arbitrów oraz roszczeń wzajemnych państwa. W niektórych sytuacjach wprowadzono również wymóg wyczerpania drogi krajowej, jako warunek skorzystania z ISDS.

Wskazane elementy rozpatrywane indywidualnie można postrzegać, jako mniej lub bardziej pogłębione reformy, wyraz ewolucji, czy też jak niektórzy wskazują rekalkibracji MPI. Niemniej twierdzą, że ich skala i zasadniczo kompleksowy charakter powoduje, że zatrzymanie się tylko na tego rodzaju desygnatach jest niewystarczające. Choć podstawowa funkcja MPI nie ulega zmianie, to już szczegółowe cele i środki podlegają fundamentalnym przekształceniom. Uprawnienia inwestora zagranicznego przestają być jedynym i najważniejszym wzorcem, względem którego zachowania państw mają być mierzone. Uprawnienia te zostają bowiem wpisane w szerszy kontekst zrównoważonego rozwoju (w tej

perspektywie obejmujący również prawo państwa do regulacji). W rezultacie uprawnienia inwestora uzyskują charakter znacznie bardziej zrelatywizowany, doprecyzowany i ograniczony. Dobrze pokazuje tę zmianę porównanie rozdziału inwestycyjnego Traktatu Karty Energetycznej z 1994 r. z Umową o ochronie inwestycji między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi a Republiką Singapuru z 2018 r. Choć cel jest ten sam – ochrona inwestycji zagranicznych, środki dla jej osiągnięcia są albo znacząco bardziej doprecyzowane, albo zupełnie nowe, przy równoczesnym zarysowaniu drugiego konkurencyjnego celu (najczęściej w formule określenia prawa państwa do regulacji, wyjątków dot. traktowania narodowego czy generalnej klauzuli pozwalającej na niestosowanie postanowień traktatów z istotnych względów), jakim jest zapewnienie poszanowania dla takich wartości, jak ochrona zdrowia publicznego, bezpieczeństwa, środowiska lub moralności publicznej, ochrona socjalna lub ochrona konsumenta lub promowanie i ochrona różnorodności kulturowej. Warto wreszcie odnotować, że pojawia się dodatkowy nowy trend, potwierdzające kompleksowość zachodzących zmian, dotyczący integracji MTI z koncepcją tzw. zielonej gospodarki oraz zapobiegania ew. negatywnego wpływu uprawnień inwestorów na środki zmierzające do przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Można odnaleźć go w preambułach MTI, wyjaśnieniach dotyczących zakresu wyłączenia, dopuszczalnych wyjątkach, czy w formułowaniu wyraźnych odniesień do wielostronnych porozumień środowiskowych.

Przedstawione elementy zmiany paradygmatu w MPI stanowią odzwierciedlenie zmieniającej się percepcji społecznej w zakresie prawnomiędzynarodowej ochrony inwestycji zagranicznych. Wiąże się to z faktem, że społeczeństwa wielu państw nie akceptują MPI w formule ukształtowanej przez traktaty wynegocjowane do 2004 r. i oparte na nich orzecznictwo trybunałów arbitrażowych. Fundamentalne zmiany są zatem bezwzględnie konieczne jeżeli prawnomiędzynarodowe mechanizmy ochrony inwestycji zagranicznych miałyby być utrzymane. Ponadto, dotychczas funkcjonujący ISDS generował bardzo znaczące koszty - zarówno procesowe, jak i w postaci odszkodowań (z uwagi na przyjęcie jako dogmatu przez trybunały arbitrażowe specyficznego sposobu jego szacowania). To zjawisko z jednej strony pogłębiało krytykę tego mechanizmu, z drugiej nie sprzyjało akceptacji przez państwa zapadłych rozstrzygnięć.

W moich badaniach dostrzegam, że powyższe zmiany nie są stosowane w sposób powszechny i w pełni spójny. Wiąże się to z wieloma czynnikami utrudniającymi zmianę paradygmatu w MPI. Należy do nich zaliczyć m.in. rozproszony charakter MPI tj. istnienie prawie 3000 traktatów, trudności z jednostronną rezygnacją z zobowiązań w drodze wypowiedzenia traktatu na skutek funkcjonowania klauzuli przedłużonego obowiązywania

(tzw. sunset clause), czy niepokój (mimo że nie potwierdzony w analizach ekonomicznych) o wpływie zmian na rozwój gospodarczy, a niekiedy nawet bardziej na wizerunek państwa jako sprzyjającego lub niesprzyjającego inwestycjom. Zmiany te przyjmują zatem zasadniczo dwustronną i rozciągniętą znacząco w czasie formułę. Dobrze pokazuje to przykład zawartego 5 maja br. Porozumienia o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej – negocjowanego ponad 18 miesięcy - mimo spoczywającego na państwach UE formalnego obowiązku zawarcia tego rodzaju porozumienia. Równocześnie pewnym wyjątkiem w tym zakresie jest proces reformy ISDS toczący się na forum UNCITRAL od 2018r., który zmierza w kierunku uzgodnienie traktatu wielostronnego modyfikującego odpowiednie klauzule rozstrzygania sporów traktatów dwustronnych państw akceptujących instrument multilateralny.

Innym zagadnieniem, które utrudnia zmiany w MPI jest również fakt przyznania inwestorom zagranicznym szerokich uprawnień. W rezultacie, trybunały arbitrażowe wykazują bardzo dużą wstrzeźliwość w zakresie akceptacji tzw. późniejszych porozumień wpływających na interpretację traktatów lub deklaracji dotyczących kolizji norm traktatowych jako instrumentów, które mogłyby skutecznie modyfikować określone w MTI uprawnienia inwestorów.

Twierdzę, że transformacja MPI przybiera inny charakter niż w tych działach prawa międzynarodowego, w których przeobrażenie można osiągnąć przez wynegocjowanie jednego nowego traktatu, lub renegocjację istniejącej kompleksowej umowy wielostronnej. Niemniej jednak, bez względu na uwarunkowania i interesy, które powodują, że dotychczasowe MTI są zastępowane w zróżnicowanym tempie, niekontrowersyjne jest, że nowo zawierane MTI mają zupełnie odmienny charakter i zasadniczo zawierają większość (jeśli nie wszystkie) wymienione powyżej elementy .

5) Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Odnosząc się do pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych pragnę podkreślić wszechstronność mojego dorobku, który obejmuje publikacje różnego typu: monografia indywidualna, monografie zbiorowe, artykuły w czasopismach naukowych, monografiach zbiorowych, glosy, recenzja, sprawozdanie z konferencji, czy redakcja numeru specjalnego międzynarodowego czasopisma prawniczego. Uważam, że moje publikacje można uznać za kompleksowe opracowania analityczne, które opierając się na bogatej bibliografii stawiały sobie za cel pogłębioną analizą konkretnego zagadnienia.

Moje zainteresowania badawcze koncentrowały się dotychczas wokół następujących zagadnień:

(A) Ewolucja norm dotyczących użycia siły w prawie międzynarodowym

Ważnym nurtem mojego dorobku badawczego jest problematyka ewolucji norm dotyczących użycia siły w prawie międzynarodowym. Pierwsza moja publikacja, która podejmowała to zagadnienie to „*Odpowiedzialność za ochronę jako odpowiedź społeczności międzynarodowej na zbrodnię ludobójstwa*”. W tekście tym rekapitułuje rozumienie koncepcji *responsibility to protect* (R2P) w nauce prawa, w tym w kontekście użycia siły zbrojnej. Prezentuje pogląd, że R2P stanowi raczej odzwierciedlenie procesu odkrywania pewnych idei istniejących już w prawie, aniżeli tworzenia nowej jakości norm. Równocześnie odnoszę się do teorii i praktyki tzw. III filaru RP tj. interwencji zbrojnej w celu ochrony ludności cywilnej przed zbrodniami międzynarodowymi.

W dalszej kolejności moje prace koncentrowały się na analizie wpływu zwalczania terroryzmu międzynarodowego, w tym poprzez używanie zbrojnych bezzałogowych samolotów latających (dronów) na prawo do samoobrony. Problematyka ta została przedstawiona w publikacji „*Używanie Dronów w celu zwalczania terroryzmu świetle ius ad bellum*”. W tekście tym dokonuję przeglądu podstawowych przesłanek stosowania prawa do samoobrony w kontekście ich przystawalności do zjawiska terroryzmu międzynarodowego. Zauważam, że możliwość wykorzystania dronów zamiast tradycyjnych środków wojskowych stanowi swoistą zachętę do użycia siły w stosunkach międzynarodowych, co wymaga szczególnej ostrożności państw w procesie oceny legalności planowanych działań w tym zakresie. Powyższa analiza została rozszerzona, w szczególności na problematykę międzynarodowego prawa humanitarnego w artykule „*Używanie zbrojnych bezzałogowych statków powietrznych w celu zwalczania terroryzmu międzynarodowego z perspektywy ius in bello*”. Do istotnych wątków przedmiotowej publikacji należy ocena legitymizowanych celów dronów w niemiędzynarodowych konfliktach zbrojnych, zakres terytorialny konfliktu zbrojnego oraz analiza relacji międzynarodowego prawa praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego. Rozważania pomiędzy *de lege lata* a *de lege ferenda* przedstawiam w tekście „*Debata dotycząca możliwości powołania się na prawo do samoobrony przeciwko podmiotowi niepaństwowemu. Implikacje konfliktu zbrojnego w Syrii*”. Artykuł ma na celu ocenę, czy nastąpiła zmiana w rozumieniu prawa do samoobrony poprzez akceptację jego stosowania w odpowiedzi na atak podmiotu niepaństwowego na gruncie Karcie Narodów Zjednoczonych i międzynarodowego prawa zwyczajowego. W tym celu szczegółowo

analizowana jest praktyka państw dotycząca zwalczania ISIL od 2014 r., w tym również stosowania rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ (RB) nr 2249 z 2015 r. i prezentowane poglądy doktryny w tym zakresie. Na tej podstawie dochodzę do wniosku, że trwająca konfrontacja stanowisk państw pokazuje, że nadal trudne wydaje się wyprowadzenie poglądu o możliwości użycia siły w samoobronie względem organizacji terrorystycznej w braku możliwości przypisania jej działań państwu „goszczącemu” i bez zgody tego ostatniego. Dostrzegam równocześnie proces stopniowego wyłaniania się praktyki międzynarodowej, która nawet jeżeli aktualnie jest niezgodna z prawem międzynarodowym z czasem może doprowadzić do wykrystalizowania się nowej normy.

Problematyka użycia siły w aspekcie historycznym pojawiła się również w mojej publikacji *„Zmiana paradygmatu w prawie międzynarodowym na przykładzie międzynarodowego prawa inwestycyjnego”*, w której jeden z podrozdziałów poświęciłem zmianie paradygmatu w prawie międzynarodowym na przykładzie Paktu Brianda-Kelloga. Zauważam przełomowe znaczenie tego traktatu dla prawa międzynarodowego w kontekście praktyki użycia siły m.in. przez powstanie doktryny nieuznawania, rozpoczęcie stosowania sankcji ekonomicznych wobec agresora oraz uznanie zbrodni przeciwko pokojowi jako podstawy dla indywidualnej odpowiedzialności karnej jednostek. Częściowo powiązany również problematyką użycia siły, a w szczególności odpowiedzialnością państwa za nielegalne użycie siły jest artykuł *„Obowiązek nieuznawania legalności następstw poważnych naruszeń prawa (prace Komisji Prawa Międzynarodowego oraz praktyka Narodów Zjednoczonych)”*. W tekście tym rekonstruję źródła obowiązku nieuznawania oraz dyskusje związane z pracami Komisji Prawa Międzynarodowego nad odpowiedzialnością państw dotyczące zakresu tego zobowiązania i ew. powiązanych z nim wymogów proceduralnych. Za stanowiskiem RP sformułowanym na forum VI Komitetu Zgromadzenia Ogólnego ONZ zwracam uwagę, że istnieje potrzeba dla bardziej szczegółowych wytycznych prawnych dotyczących ich zakresu, wpływu na zastosowanie dwustronnych lub wielostronnych traktatów, sposobów zapewnienia pomocy humanitarnej oraz konsularnej oraz relacji pomiędzy tym obowiązkiem a ochroną praw człowieka jednostek znajdujących się na nieuznawanym terytorium. Ostatnia moja publikacja dotycząca omawianej problematyki to *„Użycie polskich sił zbrojnych poza granicami państwa”*. Koncentruje się ona zasadniczo na prawie polskim dotyczącym użycia siły w stosunkach międzynarodowych konfrontując obowiązujące regulacje krajowe z porządkiem prawnomiędzynarodowym. W tym kontekście zwracam w szczególności uwagę na zasadność podjęcia prac zmierzających do doprecyzowania postanowień art. 136 Konstytucji RP w kontekście użycie sił zbrojnych w samoobronie, nawet poza granicami państwa.

Powyższa publikacja stanowi równocześnie naturalny pomost do mojego kolejnego istotnego zainteresowania badawczego.

(B) Prawo polskie i polska polityka zagraniczna a prawo międzynarodowe

Omawiane zainteresowanie badawcze ma ścisły związek z moją praktyką zawodową tj. pracą w Departamencie Prawno-Traktatowym Ministerstwa Spraw Zagranicznych od 2007 r. Przedmiotowe zaangażowanie stało się dla mnie inspiracją dla publikacji dotyczących relacji pomiędzy prawem polskim i polską polityką zagraniczną a porządkiem prawnomiędzynarodowym.

Istotną publikacją o charakterze generalnym w tym zakresie jest monografia wieloautorska pod redakcją prof. Cezarego Mika oraz moją „*Polskie prawo stosunków międzynarodowych*”. Koncepcja tej publikacji opiera się na rozumieniu prawa stosunków międzynarodowych jako obejmującego prawo krajowe dotyczące jego interakcji ze światem zewnętrznym. Zagadnienie to ma zatem na celu uwypuklenie ścisłych powiązań między prawem krajowym (ze szczególnym uwzględnieniem prawa konstytucyjnego, czy szerzej prawa publicznego) a prawem międzynarodowym. Takie ujęcie ma istotny walor wyjaśniający rzeczywiste zachowanie państw, aniżeli tylko zidentyfikowanie ich prawnomiędzynarodowych zobowiązań. Poza wspomnianym już artykułem dotyczącym „*Użycia sił zbrojnych poza granicami państwa*” w monografii tej zawarty jest również artykuł, którego jestem współautorem (wspólnie z Krzysztofem Bobrowskim) „*Status prawny mniejszości narodowych w Polsce*”. Tekst ten konfrontuje zobowiązania międzynarodowe RP dotyczące mniejszości narodowych, w szczególności na poziomie regionalnym, z rozwiązaniami prawa krajowego i praktyką ich stosowania. W tym zakresie autorzy odnotowują m.in., kontrowersyjną definicję mniejszości narodowych i etnicznych w prawie polskim w zakresie wymogu zamieszkiwania na terytorium RP „od co najmniej 100 lat”.

W ten nurt badań wpisuje się również artykuł „*The Implementation of International Agreements in the Polish Legal System. The Selected Aspects of Practice in Recent Two Decades*”, w którym na tle praktyki dotyczącej stosowania umów międzynarodowych w porządku krajowym pokazuje specyfikę rozwiązań polskich. W szczególności odnotowuję praktykę implementacji niektórych traktatów przez RP dedykowanymi im ustawami, dorozumiane uznanie przez Radę Ministrów bezpośredniego stosowania umów międzynarodowych przewidujących przywileje i immunitety organizacji międzynarodowych i ich przedstawicieli, jak i istotne traktaty dotyczące zasobów dzielonych (np. Antarktyka), które mimo upływu wielu lat od daty związania się nimi przez RP nie zostały implementowane do

krajowego porządku prawnego. Pokazuje również precedensowe dla międzynarodowej praktyki środki przyjęte przez RP, jak uznanie zdolności traktatowej OBWE, FRONTEXu, czy ratyfikacja już wiążącej RP, umowy o międzynarodowych przewozach szybko psujących się artykułów żywnościowych i o specjalnych środkach transportu przeznaczonych do tych przewozów wyłącznie na potrzeby zapewnienia jej skuteczności w krajowym porządku prawnym.

Warto wreszcie odnotować, że problem relacji prawo międzynarodowe – prawo polskie został omówiony przeze mnie również w publikacjach składających się na cykl habilitacyjny *„Udział Polski w transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Aspekty prawnomiędzynarodowe i konstytucyjne”* oraz do pewnego stopnia w *„Deklaracje interpretacyjne jako instrument transformacji międzynarodowego prawa inwestycyjnego. Ku ograniczeniu aktywizmu sędziowskiego”*.

Kwestii możliwości zaangażowania RP w prace wiodącego organu ONZ poświęcony jest artykuł *„Rada Bezpieczeństwa jako światowy „ustawodawca”. Perspektywy polskiego członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa”*. Przedmiotem tego tekstu jest analiza praktyki uchwalania przez Radę Bezpieczeństwa rezolucji o charakterze generalnym i abstrakcyjnym zasadniczo bez odniesienia do konkretnych państw, czy sytuacji, które poprzez swoją treść są zbliżone do regulacji zawartych w wielostronnych umowach międzynarodowych. W artykule zidentyfikowano trzy klasyczne tego rodzaju przypadki dotyczące zwalczania terroryzmu międzynarodowego (rezolucje nr 1373, nr 1540, nr 2178) oraz cztery (nr 827, nr 855, nr 1673, nr 2325), które zawierają pewne elementy legislacyjne. Równocześnie w kontekście przewidywanego (w okresie publikacji tekstu) niestałego członkostwa RP w Radzie Bezpieczeństwa w latach 2018-2019 zidentyfikowane inne problemy, które mogłyby być potencjalnie przedmiotem rezolucji o charakterze legislacyjnym (prawa kobiet w kontekście konfliktów zbrojnych, dostęp do broni lekkiej, bezpieczeństwo ruchu lotniczego oraz handel ludźmi).

Ostatni artykuł w tym nurcie badawczym to *„Znaczenie prawa kosmicznego w polskiej polityce zagranicznej”*, którego jestem współautorem (wspólnie z Andrzejem Misztalem). W artykule poruszone zostały m.in. zagadnienie stanowiska RP w odniesieniu do pięciu traktatów dotyczących przestrzeni kosmicznej przyjętych na forum ONZ, w tym udział polskich dyplomatów w tym procesie, czy w zakresie definicji i delimitacji przestrzeni kosmicznej. Kluczowym elementem artykułu jest jednak identyfikacja obowiązku RP (oraz określenie jego zakresu), co do uchwalenia prawa krajowego implementującego traktaty dotyczące przestrzeni kosmicznej, którymi związała się Polska. Autorzy krytycznie odnotowują wstrzymanie prac

rządowych w tym zakresie. Omawiana publikacja stanowi równocześnie naturalny pomost do mojego kolejnego zainteresowania badawczego.

(C) Rozwój prawa kosmicznego

Analizy przeprowadzane w tym nurcie badawczym były kontynuacją dociekań z okresu przed obroną doktoratu⁷ i koncentrowały się na dwóch zagadnieniach. Po pierwsze, w artykule „*Kodyfikacja i postępowy rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego poprzez soft law*” podjąłem temat rozwoju międzynarodowego prawa kosmicznego mając na względzie 40-letni upływ czasu od przyjęcia ostatniego wielostronnego traktatu dotyczącego przestrzeni kosmicznej na forum ONZ. Zwracam uwagę, że rozwój ten następuje przede wszystkim w oparciu o dokumenty o charakterze soft law przyjmowane przede wszystkim przez Komitet ONZ ds. pokojowego wykorzystywania przestrzeni kosmicznej. W tym kontekście prezentuje pogląd, że postępowy rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego może być rozumiany jako przygotowanie projektów standardów w przedmiocie, który jeszcze nie był regulowany przez dokumenty *soft law*, natomiast za kodyfikację międzynarodowego prawa kosmicznego można uznawać wzrost znaczenia normatywnego standardów już uzgodnionych w dokumentach typu *soft law*.

Po drugie, problematyka poszukiwania metod dla uzgodnienia możliwości wydobywania surowców w przestrzeni kosmicznej, która została przedstawiona w publikacji „*Space Mining Governance from the Perspective of International Consultations with regard to Marine Genetic Resources and the Multilateralism-Unilateralism Dichotomy – Preliminary Considerations*”. W tym zakresie proponuję wykorzystanie wstępnych ustaleń z trwających negocjacji w zakresie morskich zasobów genetycznych znajdujących się w obszarze poza jurysdykcją państw dla przyszłych negocjacji wielostronnych. W przypadku ich niepowodzenia lub zablokowania przez niektóre państwa analizuje możliwość podejmowania działań jednostronnych zarówno przez państwa dążące do jak najszybszego wykorzystania zasobów naturalnych przestrzeni kosmicznej na podstawie *lex lata*, jak i przez te państwa, które uznają konieczność stworzenia norm dla legalności i legitymizacji tego procesu. W tym zakresie m.in.

---

⁷ Powstały wtedy następujące opracowania, których byłem autorem: Współczesne tendencje regulacyjne w międzynarodowym prawie kosmicznym, *Kwartalnik Prawa Publicznego* Nr 4/2007, s. 47-79; *Przestrzeń kosmiczna - jako wspólne dziedzictwo ludzkości. Kontrowersje wokół Porozumienia regulującego działalność państw na Księżycu i innych ciałach niebieskich*, [w:] *Wykorzystanie przestrzeni kosmicznej* Polska, Europa, Świat, red. Z. Galicki, Warszawa 2010, s. 25-40; *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne*, [w:] *Manfred Lachs – wybitny prawnik świata*, red. Z. Galicki, Warszawa 2011, s. 447-466.

analizuje czy Układ dot. przestrzeni kosmicznej z 1967 generuje zobowiązania *erga omnes partes*.

(D) Inne publikacje. Nowe zainteresowania badawcze

W odniesieniu do moich pozostałych publikacji zwracam uwagę na „*Immunitet jurysdykcyjny organizacji międzynarodowych, w szczególności Organizacji Narodów Zjednoczonych a prawo do sądu w kontekście odpowiedzialności za naruszenia praw człowieka*”, w którym podjąłem się kompleksowego przedstawienia negatywnych skutków absolutnego rozumienia immunitetu organizacji międzynarodowych z perspektywy ochrony praw człowieka. Zwracam przy tym uwagę na niekonsekwencję orzecznictwa trybunału strasburskiego w odniesieniu do tej problematyki (na podstawie przypadku Srebrenicy) oraz niejednoznaczne stanowisko Sekretarza Generalnego ONZ (w kontekście przypadku Haiti).

Jednym z obszarów moich przyszłych prac badawczych jest zastosowanie prawa międzynarodowego w cyberprzestrzeni. Problematyki tej dotyczy monografia wieloautorska, której wspólnie z C. Mikiem jestem redaktorem „*Przestrzeń cyfrowa - nowe wyzwania dla prawa międzynarodowego i prawa UE*” oraz moja publikacja tamże „*Działania w cyberprzestrzeni wpływające na proces wyborów w innym państwie a zasada nieinterwencji*”. Uważam, że rosnącą praktyka państw do prezentowania swojego formalnego stanowiska nt. zastosowania prawa międzynarodowego w cyberprzestrzeni jest również doskonałym punktem wyjścia do analizy rozumienia przez państwa prawa międzynarodowego *per se*. Dotyczy to m.in. suwerenności, którą to problematykę będę refował na międzynarodowej konferencji w maju 2021 r.⁸, ale również jurysdykcji, pojęcia „zbrojnej napaści” z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, czy przesłanek dotyczących stosowania środków odwetowych.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Poza moją podstawową aktywnością naukową realizowaną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zwracam uwagę na aktywność naukową realizowaną na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK). W szczególności wyjaśniam, że pełnię funkcję wykonawcy w projekcie (finansowym przez Narodowe Centrum Nauki – OPUS-2018/29/B/HS5/01554, okres 30.9.2019r. – 29.9.2022) „Zasada wzajemności w prawie

---

⁸ Wnioskodawca zgłosił udział z referatem „Sovereignty in cyberspace”, który został przyjęty w międzynarodowej konferencji 2021 Warsaw Cyber Summit, która odbędzie się w dniach 12-13 maja 2021 r. w formule online

międzynarodowym” kierowanym przez dr hab. Marcina Mikołaj Kałduńskiego z Wydziału Prawa i Administracji UMK⁹. W projekcie obejmującym akademików zarówno polskich, jak i zagranicznych (m.in. z Francji, Niemiec i Niderlandów) jestem odpowiedzialny za analizę zasady wzajemności w międzynarodowym prawie inwestycyjnym. W ramach udziału w projekcie uczestniczyłem z referatem w dwóch międzynarodowych seminariach naukowych organizowanych przez UMK: Reciprocity v. Humanity in International Law (Warszawa, 29.11.2019 r. współorganizowane przez Uniwersytet Warszawski) oraz Reciprocity in International Law (18.9.2020 r., online).

Realizowane w ramach projektu międzynarodowe prace badawcze pod kierunkiem dr. hab. Marcina Kałduńskiego z WPiA UMK mają zostać opublikowane w renomowanym międzynarodowym wydawnictwie - prawdopodobnie Oxford University Press (aktualnie kierownik projektu oczekuje na decyzję wydawnictwa w tym zakresie).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

W latach 2014-2020 r. na Wydziale Prawa i Administracji UKSW prowadziłem wykłady dla studentów prawa oraz studentów stosunków międzynarodowych z następujących przedmiotów: prawo międzynarodowe, międzynarodowe prawo gospodarcze, polskie prawo stosunków międzynarodowych, rozstrzyganie sporów publiczno-prywatnych w stosunkach międzynarodowych, użycie siły w prawie międzynarodowym, regionalne organizacje integracyjne oraz prawo instytucjonalne UE.

Prowadziłem również wykłady w języku angielskim international investment law oraz use of force in international law oraz seminarium dyplomowe (licencjackie).

Ponadto prowadziłem ćwiczenia dla studentów prawa oraz studentów stosunków międzynarodowych z następujących przedmiotów: prawo międzynarodowe, międzynarodowe prawo gospodarcze oraz prawo instytucjonalne UE.

W latach 2014-2020 byłem promotorem 20 prac dyplomowych (licencjackich) oraz recenzentem 20 prac licencjackich i 20 prac magisterskich.

Od 2007 r. pełnię funkcję sekretarza Katedry Prawa Międzynarodowego i Europejskiego WPiA UKSW oraz sekretarza seminarium doktorancko-habilitacyjnego prof. dr hab. Cezarego Mika. W ramach tego ostatniej funkcji organizowałem naukowe seminaria wyjazdowe w 2007 r. (temat: Karta praw podstawowych), 2009 (Zewnętrzne

---

⁹ Zaświadczenie o pełnieniu obowiązków wykonawcy stanowi załącznik nr 1 do autoreferatu.

stosunki gospodarcze UE); 2012 (5 lat Polski w UE); 2015 (Polskie prawo stosunków międzynarodowych); 2019 (Prawo międzynarodowe i prawo europejskie w cyberprzestrzeni). Rezultatem tych seminariów były publikacje wieloautorskie, z których trzech byłem współredaktorem.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

Od 2007 r. jestem pracownikiem Departamentu Prawno-Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Moje międzynarodowe zaangażowanie w tym zakresie przedstawiłem szczegółowo w pkt II.14 wykazu osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

W tym miejscu chciałby dodatkowo zwrócić uwagę, że z dniem 22 stycznia 2019 r. zostałem powołany przez Prezesa Rady Ministrów w skład Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Ponadto, w ramach pracy Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 2015 r. prowadzę cykliczne szkolenia dla Akademii Dyplomatycznej MSZ z zakresu prawa międzynarodowego dedykowane pracownikom w służbie przygotowawczej, uczestnikom aplikacji dyplomatyczno-konsularnej oraz pracownikom wyjeżdżającym na placówki dyplomatyczne.

W latach 2013-2014 prowadziłem również szkolenia z prawa międzynarodowego dla słuchaczy Krajowej Szkoły Administracji Publicznej.

.....Łukasz Stępn.....

(podpis wnioskodawcy)